

Poglavlje 8

Ἀριστοτέλους Ἠθικῶν Νικομαχείων I, 1169b (9, 9)

O tekstu

Od triju Aristotelovih spisa koji se bave etikom, Ἠθικὰ Νικομάχεια (*Nikomahova etika*, deset knjiga) danas je najpoznatija i smatra se da je „najbolji izvor za razumijevanje Aristotelovih pogleda na probleme ljudskog djelovanja” (πράττειν). Prema Aristotelu, najviši je cilj djelovanja sreća (εὐδαιμονία), shvaćena kao potpuno samoostvarenje, odnosno ostvarenje svih potencijala pojedinca. Sreća se postiže s pomoću vrline, koja je μεσότης, sredina između krajnosti (hrabrost kao sredina između kukavičluka i neopreznosti, darežljivost kao sredina između škrtosti i rasipnosti); μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἢ ἀρετή, Eth. Nic. 1106b.

Poput ostalih Aristotelovih djela koja su stigla do nas, Ἠθικὰ Νικομάχεια pripada „ezoteričnim” spisima, koji za razliku od “egzoteričnih” nisu bili namijenjeni široj cirkulaciji, već uporabi unutar škole (Λύκειον je bio antička istovrijednica modernoga istraživačkog instituta). Riječ je najvjerojatnije o bilješkama s predavanja, koje su priređivali studenti, a pregledao ih je i dopunio sam Aristotel; te je ezoterične spise, koji su dugo vremena ostali zaboravljeni, u I. st. pr. Kr. priredio i objavio Andronik s Roda (Ἀνδρόνικος ὁ Ῥόδιος), σχολάρχης peripatetičke škole.

Κnjige Θ i I (8 i 9) *Nikomahove etike* razmatraju prijateljstvo (φιλία), koje je samo po sebi vrlina ili uključuje vrlinu. Prijateljstvu kao temi tako je u čitavome djelu posvećeno najviše mjesta i razmatranje te teme neposredno prethodi kraju čitave rasprave. Dok knjiga Θ govori o prijateljstvu kao o umanjenoj inačici društva, u kojemu ljude povezuje spona jača od pravde, knjiga I vidi prijateljstvo kao proširenje vlastite osobnosti (ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός, I 1166a), mogućnost da se vlastiti potencijali razvijaju do najveće mjere.

U našem se odlomku izvještava o shvaćanju da onomu tko je sretan (εὐδαίμων) ne trebaju prijatelji, i iznose se prigovori protiv toga shvaćanja; prijateljstvo implicira djelovanje ne samo u nesreći nego i u sreći.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Arist. *Ethica Nicomachea* 1169b (9.9)

ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, εἰ δεήσεται φίλων ἢ μὴ. οὐθὲν γὰρ φασὶ δεῖν φίλων τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν· ὑπάρχειν γὰρ αὐτοῖς τὰγαθὰ· αὐτάρκεις οὖν ὄντας οὐδενὸς προσδεῖσθαι, τὸν δὲ φίλον, ἕτερον αὐτὸν ὄντα, πορίζειν ἅ δι' αὐτοῦ ἀδυνατεῖ· ὅθεν „ὅταν ὁ δαίμων εὖ διδῶ, τί δεῖ φίλων;” ἔοικε δ' ἀτόπων τὸ πάντ' ἀπονέμοντας τὰγαθὰ τῷ εὐδαίμονι φίλους μὴ ἀποδιδόναι, ὃ δοκεῖ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι. εἴ τε φίλου μᾶλλον ἔστι τὸ εὖ ποιεῖν ἢ πάσχειν, καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς τὸ εὐεργετεῖν, κάλλιον δ' εὖ ποιεῖν φίλους ὀθνείων, τῶν εὖ πεισομένων δεήσεται ὁ σπουδαῖος. διὸ καὶ ἐπιζητεῖται πότερον ἐν εὐτυχίαις μᾶλλον δεῖ φίλων ἢ ἐν ἀτυχίαις, ὡς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος δεομένου τῶν εὐεργετησόντων καὶ τῶν εὐτυχοῦντων οὓς εὖ ποιήσουσιν. ἄτοπον δ' ἴσως καὶ τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον· οὐδεὶς γὰρ ἔλοιτ' ἂν καθ' αὐτὸν τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ· πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος καὶ συζῆν πεφυκός. καὶ τῷ εὐδαίμονι δὴ τοῦθ' ὑπάρχει...

Analiza i komentar

ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ
 περὶ τὸν εὐδαίμονα,
 εἰ δεήσεται φίλων
 ἢ μή.

ἀμφισβητεῖται § 243

δὲ čestica dé označava nadovezivanje na prethodni iskaz

εἰ... ἢ μή čestica εἰ otvara mjesto zavisnoj upitnoj rečenici, ovdje kao disjunktivno (alternativno) pitanje, § 469, Smyth 2675 c

δεήσεται § 258, § 259; § 325.15, § 328.2; δέομαι τινος (*genetivus copiae*) § 403.1.β

οὐθὲν γὰρ φασὶ δεῖν
 φίλων
 τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν·
 ὑπάρχειν γὰρ
 αὐτοῖς
 τάγαθὰ·
 αὐτάρκεις οὖν ὄντας
 οὐδενὸς
 προσδεῖσθαι,
 τὸν δὲ φίλον,
 ἕτερον αὐτὸν ὄντα,
 πορίζειν
 ἃ
 δι' αὐτοῦ
 ἀδυνατεῖ·

οὐθεν
 „ὅταν ὁ δαίμων
 εὔ̃ διδῶ,
 τί δεῖ
 φίλων;”
 ἔοικε δ'
 ἀτόπῳ
 τὸ
 πάντ' ἀπονέμοντας τὰγαθὰ
 τῷ εὐδαίμονι
 φίλους
 μὴ ἀποδιδόναι,
 ὃ δοκεῖ
 τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν
 μέγιστον εἶναι.

οὐθεν̃ alternativni (kasniji) oblik umjesto οὐδέν̃

γάρ̃ čestica γάρ̃ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, „naime”

οὐθεν̃... δεῖν̃ nijekanje infinitiva

φασι § 312.8; *verbum dicendi* otvara mjesto akuzativima s infinitivom

δεῖν̃ § 231; § 325.14; bezličan glagol, δεῖ̃ τινί̃ τινος̃

ὑπάρχειν̃ § 231; ὑπάρχει̃ τινί̃ τι̃

γάρ̃ čestica γάρ̃ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, „naime”

αὐτάρχεις... ὄντας̃ § 315; pridjev je nužna dopuna uz kopulativni glagol

προσδεῖσθαι̃ § 243; složenica glagola δέομαι, § 325.15, § 328.2; rekcija
kao kod δέομαι, usp. gore

αὐτάρχεις οὖν... τὸν δὲ φίλον... koordinacija rečeničnih članova s pomoću
čestice δέ̃

ἕτερον αὐτὸν ὄντα̃ § 315; zamjenice su nužna dopuna uz kopulativni glagol;
za ἕτερος̃ αὐτός̃ usp. latinski *alter ego*

πορίζειν̃ § 231

ἀδυνατεῖ̃ § 243; sc. πορίζειν̃ + neizrečeni subjekt τις̃ ili ἄνθρωπος̃ („netko,
čovjek”)

ὅταν... διδῶ § 305; veznik ὅταν (ὅτε ἄν) uvodi zavisnu vremensku rečenicu u značenju pogodbene protaze eventualnoga oblika, s konjunktivom § 488.2; Aristotel citira stih (jampski trimetar) iz Euripidove tragedije Ὀρέστης, izvedene 408. pr. Kr. (Eur. Orest. 665)

δεῖ § 243; bezličan glagol otvara mjesto za *genetivus copiae*, δεῖ τινος, § 403.1.a
 εἰκοιε § 272; § 327b; εἰκόα τινι

δ' čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τὸ... ἀπονέμοντας... μὴ ἀποδιδόναι poimeničeni akuzativ s infinitivom

ἀπονέμοντας § 231; ἀπονέμω τινί τι

ἀποδιδόναι složenica glagola δίδωμι, § 305; negacija uz infinitiv § 509c

δ̄ odnosi se na τὸ... μὴ ἀποδιδόναι

δοκεῖ § 243; bezlični glagol otvara mjesto infinitivu, § 492

τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν prilog u atributnome položaju, § 375.5; prijateljstvo kao najveće od izvanjskih dobara (τὰ ἐκτὸς ἀγαθὰ) nužan je uvjet sreće

μέγιστον εἶναι § 315; pridjevska dopuna kopulativnomu glagolu (imenski predikat), Smyth 4.26 910

εἶτε

φίλου

μᾶλλον

ἐστι

τὸ εὖ ποιεῖν

ἢ πάσχειν,

καὶ ἔστι

τοῦ ἀγαθοῦ

καὶ τῆς ἀρετῆς

τὸ εὐεργετεῖν,

κάλλιον δ'

εὖ ποιεῖν

φίλους

ὀθνείων,

τῶν εὖ πεισομένων
δεήσεται ὁ σπουδαῖος.

εἶ... φίλου... καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ..., δεήσεται realna pogodbena rečenica s
dviije protaze i jednom apodozom, § 475

τε Aristotel se često koristi ovom česticom da bi uveo zaključak ili još jači
argument u odnosu na ono što prethodi; „pa”

φίλου... ἔστι § 315; kopulativni glagol otvara mjesto posvojnemu genitivu
koji izriče *komu* je što svojstveno, § 393.2, Smyth 4.42.93.83, 1304
1305

μᾶλλον... ἢ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću priloga i čestice: „vi-
še... nego...”

τὸ... ποιεῖν § 243; poimeničeni infinitiv, § 497

πάσχειν § 231; sc. εὖ πάσχειν

καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ paralela s φίλου... ἔστι, v. gore

τὸ εὐεργετεῖν § 243; poimeničeni infinitiv, § 497

κάλλιον sc. κάλλιον ἔστι (izostavljen kopulativni glagol); komparativ otvara
mjesto za *genetivus comparationis*, § 404.1

δ’ čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

εὖ ποιεῖν § 243; akuzativ izvanjskoga objekta εὖ ποιέω τινά § 381.1

τῶν... πεισομένων § 258; § 327.15; poimeničenje, § 373

δεήσεται § 258, § 259; § 325.15, § 328.2; δέομαι τινος (*genetivus copiae*)
§ 403.1.β

ὁ σπουδαῖος LSJ I.3 „dobar u moralnom smislu, suprotno πονηρός”

διὸ καὶ ἐπιζητεῖται

πότερον

ἐν εὐτυχίαις

μᾶλλον δεῖ φίλων

ἢ ἐν ἀτυχίαις,

ὡς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος

δεομένου

τῶν εὐεργετησόντων

καὶ τῶν εὐτυχούντων
οὓς εὖ ποιήσουσιν.

ἐπιζητεῖται § 243

πότερον... ἤ... koordinacija rečeničnih članova s pomoću čestica koje uvode disjunktivno pitanje: „je li... ili...”

δεῖ § 243; bezličan glagol otvara mjesto za *genetivus copiae*, δεῖ τινος, § 403.1.a
ὡς ovdje otvara mjesto genitivu apsolutnomu u ulozi priložne oznake uzroka, § 504

τοῦ ἀτυχούντος § 243; poimeničenje, § 373

δεομένου § 232; δέομαι τινος (*genetivus copiae*) § 403.1.β; parafraza: „dobar čovjek treba dakle prijatelje da ima na koga upraviti dobročinstva”

τῶν εὐεργετησόντων § 258; § 259; poimeničenje, § 373

τῶν εὐτυχούντων § 243; poimeničenje, § 373; sc. δεομένων τούτων

οὓς... ποιήσουσιν § 258; § 259; akuzativ izvanjskoga objekta εὖ ποιέω τινά § 381.1

ἄτοπον δ' ἴσως καὶ

τὸ μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον·

οὐδεὶς γὰρ ἔλοιτ' ἂν

καθ' αὐτὸν

τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ·

πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρωπος

καὶ συζῆν πεφυκός.

ἄτοπον sc. ἐστὶ

δ' čestica δέ označava nadovezivanje na prethodni iskaz

τὸ... ποιεῖν § 243; poimeničeni infinitiv, § 497

μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον ποιέω τινά τινα – glagol otvara mjesta dvama akuzativima, objekta i predikata, § 388

γὰρ čestica γὰρ uvodi objašnjenje prethodne tvrdnje, „naime”

ἔλοιτ' ἂν § 254; § 327.1; potencijal sadašnji u nezavisnoj rečenici, § 464.2;

αἰρέομαι otvara mjesto infinitivu, LSJ αἰρέω B.II.b

καθ' αὐτὸν τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ „za sebe posjedovati sva dobra”

τὰ πάντ'... ἀγαθὰ hiperbat

ἔχειν § 231

πολιτικὸν... ὁ ἄνθρωπος sc. πολιτικόν ἐστι (izostavljen kopulativni glagol); predikatna je dopuna u srednjemu rodu iako se slaže s ὁ ἄνθρωπος, podrazumijeva se „nešto” ili „biće”; usp. ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῷον, Aristot. Pol. 1.1253a, i φύσει πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος Nic. Eth. 1097b

συζῆν § 243; složenica glagola ζῶ (ζάω)

πεφυκός § 272; otvara mjesto infinitivu koji izriče svrhu § 495, LSJ φύω B.II.2

καὶ τῷ εὐδαίμονι

δὴ

τοῦθ' ὑπάρχει...

δὴ čestica naglašava imenicu koja joj prethodi: „dakle...”

ὑπάρχει § 231; ὑπάρχει τινί τι; „dakle to vrijedi i za sretnoga čovjeka”